

EIGENDOMSRECHT OP BIENZWERMEN

Proefschrift van A.J.Hildebrandt, 1908.

In het Maandschrift voor de Bijenteelt No.10, 1989, komt op blz. 286 een stukje, getiteld "Koning Christian V van Denemarken en de bijen" voor, waarin vermeld wordt dat voor de bepaling van de eigenaar van een bijenzwerm in Denemarken nog steeds de wet van Koning Christian V uit - 1683 - van kracht is.

Verder wordt vermeld dat veel van de wettelijke bepalingen uit deze wet bijna woordelijk zijn overgenomen uit de Jutlandse Wet of de Seelandse Wet, welke beide uit de eerste helft van de 13e eeuw dateren, zodat het gaat om wettelijke bepalingen die ruim 700 jaar oud zijn. Dat er oude wettelijke bepalingen over bijenzwermen bestaan is niet zo vreemd als het misschien op het eerste gezicht lijkt. Bijen en bijenproducten hadden vroeger in het economisch verkeer immers een veel hogere waarde dan tegenwoordig; rechtsregels zijn dan al gauw nodig.

Het feit dat er in de wet van Koning Christian V een hoofdstuk "over bijen en wilde dieren" voorkwam, duidt er op dat deze wettelijke bepalingen over bijenzwermen - zoals veel wetgeving - oorspronkelijk afkomstig zijn uit het Romeinse recht. In "Eigendomsrecht" op Bijenzwermen, beschouwd in verband met het eigendomsrecht op dieren in het algemeen, proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor in de rechtswetenschap aan de rijksuniversiteit te Leiden, ... te verdedigen op donderdag 9 juli 1908, des namiddaggs te 4 uren door Abraham Johannes Hildebrandt" (Utrecht, J. de Kruyff, 1908, 220 p.)

Dit proefschrift is te leen bij de landelijke bijenbibliotheek van de NBV. Er wordt uitgebreid op het Romeins eigendomsrecht op bijen en dieren en de invloed daarvan op de wetgeving t.a.v. bijenzwermen in West europa ingegaan. Het is jammer dat "Eigendomsrecht op Bijenzwermen" zo doorspekt is met citaten in Latijn, Duits, Engels, Spaans en Frans, dat hele hoofdstukken voor een "gewone" imker vrijwel onleesbaar zijn. Omdat Hildebrandt bij de bestudering van het eigendomsrecht op bijenzwermen al spoedig bemerkte dat dit onderwerp zeer sterk samenhang met het eigendomsrecht op dieren in het algemeen, gaan de eerste 136 bladzijden van zijn proefschrift over het eigendomsrecht op dieren, en met name over het onderscheid dat juridisch tussen tamme en wilde dieren bestaat.

Daarna komt het eigendomsrecht op bijenzwermen aan de orde, en wel achtereenvolgens naar Romeins recht, Germaans recht, oud Frans recht, Oudnederlands recht en - zeer summier - nieuwere rechten (Oostenrijk, Italië, Spanje, Frankrijk, België, Duitsland, Zwitserland en Engeland). Hildebrandt gaat daarbij zuiver juridisch in op het probleem van het eigendomsrecht op bijenzwermen. Wel merkt hij op, dat ook uit praktisch oogpunt voor dit onderwerp de aandacht mag worden gevraagd. Het is hem bekend dat de laatste jaren vooral dankzij het werken van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland de belangstelling voor de imkerij weer is aangewakkerd.(1908)

In het proefschrift komt naar voren dat het Romeinse imkersbedrijf twee mogelijkheden om aan volken te komen kende, nl. het kopen van zwermen - volken - en het telen van nieuwe volken door het opvangen van zwermen die uit korven kwamen en het verkrijgen van zwermen - volken - die vrij in de natuur voorkwamen door daarop in de bossen te jagen. Bijen konden dus gejaagd worden en behoorden daardoor volgens de algemene opvatting tot wild, tenzij ze zich in iemands bezit (in een korf) bevonden. Er bestonden geen vaste criteria voor het eigendomsrecht van een uit een korf komende zwerm die door een ander dan de eigenaar van het volk waaruit hij kwam werd toegeëigend. In het Romeinse recht zou een geschepte zwerm best een werkelijk wilde zwerm kunnen zijn. Het Germaanse recht geeft, v.w.b. bijen, veel meer dan het Romeinse

recht allerlei bijzonderheden en veel verscheidenheid in zijn bepalingen. Uit alles blijkt, dat de bijenteelt bij de Germaanse volken zeer belangrijk was; niet verwonderlijk bij deze uitgestrekte bossen, waarin talrijke bijenvolken huisden. Ook in het Germaanse recht werden de bijen in het algemeen gerekend tot de wilde dieren; wel wordt het recht van de eigenaar van het moedervolk op een zwerm veel sterker

(De eigenaar van een zwerm kan daarop aanspraak maken door deze te volgen, door tekens aan te brengen aan de boom, waaraan een zwerm zich bevindt, kan men aangeven dat men eigenaar is).

Wel treden de rechten van de grondeigenaar meer naar voren bij het vinden van werkelijk wilde zwermen. Voor wat betreft het Oudnederlands recht wordt door Hildebrandt verwezen naar de landrechten van Drenthe, Overijssel en Westerwoldeland. De landrechten van Drenthe en van Overijssel geven een deling aan tussen grondeigenaar en de vervolger. De landrechten van Overijssel:

"Wie een yme eerst vindt, die mag hem behouden in so verre die gene die sulcken yme toebehoort niet navolgt ende so haest als jemant die yme uytten oogen is, so is hy die yme quyt" en "Waer so die yme vervloog op eenes andereen gront sal die vervolger die yme daer scheppen mits dat die eygenaer des grondes daer die helfte sal genieten so hy wil".

Zeer uitgewerkt is de regeling in het landrecht van Wede en Westerwoldingeland van 1470, waarin een verschil wordt gemaakt tussen degene die in dezelfde richting gaat als de vervolgte zwerm en die eveneens mag vervolgen en degene die van opzij komt en niet mag vervolgen. Het Plakkaat en Ordonnantie van de Ed. Mogende Heren Staten 's Lands van Utrecht van 1614 vermeldt over het zwerm eigendom:

"Dat niemandt eenige swermen sal mogen scheppen omme eyghendom daer aan te pretenderen, binnen de lenghte van hondert roeden daer yemants bijen staen, ten zij saeck dat men can bewysen, datse 24 uren ghehanghen heeft, ten ware de swerme by den eyghenaer op de staende voet ende continuelick vervolcht werde. In welcken ghevalle het den eyghenaer vrij zal staan deselve te scheppen; daar hij die vinden en de krijgen kan."

Interessant is het belang van de toen bestaande bijenteelt, dat uit deze wetgeving blijkt. Het plakkaat uit Utrecht geeft o.a. regels voor het opstellen van korven, het oprichten van bijenstanden en de bescherming van het publiek. Volgens het Landrecht van Drente mochten bijendieven - evenals kerkdieven en veedieven - met de dood worden gestraft; volgens het Landrecht van Wedde en Westerwoldingeland kon de doodstraf al uitgevoerd worden voor het zetten van lokkorven (lege korven met oude raat.) Ir, J.W. Meijeraan, Oegstgeest